

Організація контролю самостійної роботи майбутніх учителів трудового навчання

У статті досліджено проблему контролю самостійної роботи майбутніх учителів трудового навчання, а також основні аспекти використання тестових програм для модульного самоконтролю самостійної роботи.

Ключові слова: самостійна робота, модульний самоконтроль, тестові програми.

На сучасному етапі процеси реформування, які активно відбуваються у державі, перехід від індустріального суспільства до інформаційного, закономірно призводять до перегляду традиційних тенденцій в системі освіти. Відображенням цього є оновлений зміст багатьох навчальних предметів та відповідна переорієнтація основних принципів навчання в бік збільшення обсягів самостійної роботи.

Цілком зрозуміло, що в першу чергу необхідно підготувати до самостійної роботи майбутніх учителів. Питанню удосконалення навчального процесу у вищій школі присвячені праці А.Алексюка, Т.Алексєєнко, В.Андрущенко, Є.Антоновича, Ю.Бабанського, О.Бульвінської, А.Вербицького, М.Дьяченка, Ф.Ільїної, С.Зінов'єва, Л.Кандибовича, В.Козакова, Н.Тализіної, М.Ярмаченка та ін.

Однак, незважаючи на численність досліджень щодо підготовки майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах, належної уваги контролю самостійної роботи студентів не надавалося. Необхідні нові дослідження, які б розкрили особливості контролю самостійної роботи, запропонували шляхи підвищення ефективності самостійної роботи, визначили форми роботи за умов кредитно-модульної системи.

Запровадження системи самостійної роботи в умовах кредитно-модульного навчання вимагає не тільки створення навчально-методичного

комплексу, а й запровадження ряду заходів різних підрозділів вищих навчальних закладів з організації та проведення контролю самостійної роботи студентів [3, с. 96].

Дидактичне значення самостійної роботи студентів полягає у тому, що будь-які знання не можуть передаватись від однієї людини до іншої у вигляді готового результату. Кожна людина набуває знань у процесі активної пізнавальної та мислиневої діяльності, докладаючи до цього значних зусиль, наполегливості, старанності. Саме тому самостійна робота студентів посідає особливе місце серед інших методів навчання.

Проведене нами дослідження показало, що самостійна робота студентів носить несистематичний характер і її тривалість змінюється протягом навчання. Опитування виявило, що студенти першого курсу витрачають на щотижневу самопідготовку 20,8 години, другого – 14,2 години, третього – 12,3 години. При визначенні періодичності виконання завдань для самостійної роботи опитування показало, що переважна більшість студентів працює несистематично. Результати опитування, у якому брали участь студенти першого, другого та третього курсу виявили суттєву відмінність у характері самостійної роботи (табл. 1).

Таблиця 1

Дослідження періодичності виконання самостійної роботи

Періодичність виконання завдань для самостійної роботи	Кількість студентів, %		
	1 курс	2 курс	3 курс
Щотижня	11,21	24,66	32,29
Напередодні модульного	47,14	46,71	38,86
Напередодні сесії	22,87	12,45	28,84

В анкеті на запитання "Чи вмієте ви планувати свою роботу?" позитивно відповіли 46,31 % опитаних, негативно – 42,86 %, не змогли дати відповідь 16,36 % студентів. Проведений аналіз виявив таку цікаву деталь: студент, який намагається навчатись добре і відмінно, витрачає більше часу на підготовку до занять і все ж вважає, що цього недостатньо. Студент, який

навчається задовільно і приділяє менше часу самостійній роботі, вважає, що відведеного часу цілком достатньо.

Як показують наші дослідження, далеко не всі студенти вміють раціонально організувати свій робочий графік і добре розуміють значення самостійної роботи при вивченні навчального матеріалу загальнотехнічних дисциплін. Проявом цього є нерегулярність виконання завдань для самостійної роботи. Як наслідок, – перевантаженість наприкінці семестру, низький рівень знань та вмінь. Тому зусилля викладача повинні бути спрямовані на раціоналізацію й оптимізацію самостійної роботи студентів, особливо молодших курсів в адаптаційний період.

Можна навести багато прикладів публікацій, в яких учені й практики виходять з того, що самостійна робота ніби постійно присутня в навчальному процесі у вигляді самопідготовки студента до занять, заліків та екзаменів. Тому більшість учених навіть не намагались досліджувати природу цього дидактичного й методичного явища, а головним чином вивчали бюджет часу, що витрачається на позааудиторну роботу, а всілякі організаційні заходи з планування і впорядкування завдань з метою забезпечення ритмічної самостійної позааудиторної роботи протягом семестру, навчального року і всього терміну навчання залишилися малодослідженими [1, с. 75].

Для успішної організації і проведення самостійної роботи треба скласти графік або спеціальний розклад, який би регулював навантаження студента впродовж навчального тижня (не більше ніж 36 годин аудиторних занять і 54 години з урахуванням годин на самостійну роботу).

Доцільно скласти зведений графік контролю самостійної роботи з різних дисциплін по кафедрах, який узгоджується деканатом. Робота з організації, проведення та контролю за самостійною роботою студентів повинна нормативно затверджуватися на засіданнях ради факультету.

В ході контролю самостійної роботи необхідно враховувати особливості етапів засвоєння знань. Процес засвоєння знань складається з декількох етапів. Першим з них є сприйняття об'єкта, яке пов'язане з виокремлення

його з фону і визначенням його суттєвих ознак. Етап сприйняття змінює етап осмислення, на якому відбувається усвідомлення найбільш суттєвих внутрішніх і зовнішніх зв'язків і співвідношень. Наступний етап формування знань передбачає процес запам'ятовування виділених ознак у результаті їх багатократного сприйняття та фіксації. Потім процес переходить в етап активного відтворення студентами сприйнятих і засвоєних ознак і співвідношень. Процес засвоєння знань завершує етап їх перетворення, який пов'язаний з включенням нових знань в структуру минулого досвіду або використанням його для побудови чи виокремлення наступних нових знань.

Зрозуміло, що якщо знання залишаються на першому етапі, то їх роль у розвитку самостійності невелика. Але якщо студент застосовує їх в незнайомих умовах для вирішення певних завдань або пошуку нового знання, нестандартного способу дії, то це можна вважати значним кроком до розвитку самостійності.

В. Безпалько виділяє рівні засвоєння знань, використавши за основу види діяльності з точки зору самостійності: розуміння, впізнання, відтворення, застосування, творчий рівень [2, с. 118].

Проведене дослідження засвідчило, що самостійна робота в умовах кредитно-модульного навчання вимагає не тільки систематичного контролю з боку викладача, а й ефективних заходів самоконтролю студентів. Результати поточного і модульного контролю дають можливість викладачу вчасно вживати оперативні заходи щодо підвищення якості навчання студентів, а результати самоконтролю дозволяють майбутнім учителям трудового навчання об'єктивно оцінити свій рівень знань.

Для інформаційного забезпечення самоконтролю студентів з дисципліни "Гідравліка та гідравлічні машини" нами була розроблена тестова програма, яка була написана мовою програмування Delphi. На головній сторінці програми містяться тести з матеріалу змістових розділів курсу. Майбутні вчителі трудового навчання мали змогу пройти тести і оцінити рівень своїх навчальних досягнень в лабораторіях інформатики, або дома за допомогою

Інтернет-ресурсів у режимі on-line.

Отже, оцінювання було відкритим і об'єктивним – студенти мали однаковий час на проходження тестування, питання тестів були рівнозначними за рівнями складності. Виходячи з того, що це давало досить високий рівень довіри і достовірні результати, є підстави для обговорення питання про більш широке використання комп'ютерного тестування під час оцінювання власної самостійної роботи майбутніми вчителями трудового навчання. У кінці тестування кожен студент отримує детальну інформацію про результати тестування: час тестування, кількість правильних відповідей, відсоток правильних відповідей, графічне відображення результатів тестування. Студент також має змогу отримати інформацію про теми, з яких він отримав найбільшу кількість неправильних відповідей, характер помилок та прочитати методичні рекомендації з подальшого вивчення курсу. Така форма самоконтролю привчає майбутніх учителів трудового навчання саморегулювати свою діяльність, дозволяє позбутися амбіціозності, завищеної самооцінки, болісної реакції на низьку оцінку, критику та зауваження.

Достовірність результатів тестів ми перевірили, порівнюючи результати самоконтролю майбутніх учителів трудового навчання з першого змістового модулю "Гідростатика" навчального курсу "Гідравліка та гідравлічні машини" з оцінкою викладача. Самоконтроль в експериментальній групі здійснювався за допомогою розробленої тестової програми. У контрольній групі він проходив після ознайомлення з питаннями для самоконтролю, що були наведені в підручнику, та проведення анкетування. Одержані результати можна побачити в таблиці 2.

Таблиця 2

Порівняльний аналіз результатів самоконтролю майбутніх учителів трудового навчання та оцінок, виставлених викладачем

Групи, кількість	Самооцінка студента й оцінка викладача однакові	Самооцінка студента вища, ніж оцінки викладача	Самооцінка студента нижча, ніж оцінки викладача
------------------	---	--	---

студентів	осіб	%	осіб	%	осіб	%
ЕГ – 121	69	57,02	35	28,93	17	14,05
КГ – 119	35	29,41	63	52,94	21	17,65

Як видно з результатів аналізу, більшість студентів контрольної групи мали завищену самооцінку, тільки в третини студентів самооцінка співпала з оцінкою викладача. Студенти експериментальної групи оцінили свої знання більш точно – 69 студентів групи, що складає 57,02 % від загальної кількості, адекватно оцінили рівень власних знань. Результати самооцінки студентів розійшлись з оцінкою викладача у 35 студентів (28,93 %) експериментальної і 63 студентів (52,94 %) контрольної груп, які мали завищені самооцінку та відповідно у 17 студентів (14,05 %) експериментальної і 21 студента (17,65 %) контрольної груп, самооцінка яких була заниженою.

В експериментальних групах характер організації самоконтролю самостійної роботи змушував майбутніх учителів трудового навчання постійно бачити допущені помилки, не допускав неуважності та неточності. Доповнення тестової програми методичними рекомендаціями з тем, що викликали помилки, дозволили користувачам намічати і здійснювати способи усунення прогалин в знаннях, тобто пріоритетним в їхньому самоконтролі були не тільки результати оцінювання, а й перспективи покращення якості знань.

У контрольних групах на етапі оцінювання знань студенти перебували в режимі ознайомлення з питаннями для самоконтролю, що не дозволило їм об'єктивно оцінити власний рівень знань. За результатами модульного контролю викладач не міг звернути уваги на помилки кожного студента, провів аналіз загальних, найбільш поширених помилок та недоліків. Більшість студентів контрольної групи були пасивними спостерігачами, не надали належної уваги коментарям викладача по суті допущених помилок, тому їм не вдалося активізувати власні сили на покращення якості знань.

Отже, перехід навчального процесу на збільшення частки самостійної роботи, підвищення її ефективності вимагають дотримання ряду

дидактичних вимог: формування в студентів навичок самоосвіти; створення системи завдань для самостійної роботи; організації системи заходів з керування й контролю за самостійною роботою студентів; забезпечення самостійної роботи ефективними навчально-методичними засобами.

Оптимальне використання всіх видів контролю самостійної роботи, знання функцій, дотримання організаційно-педагогічних умов її здійснення допоможуть успішно вирішувати ті завдання, які стоять перед вищою школою, збагатять процес проведення самостійної роботи, зроблять його цілеспрямованим і дійовим.

Література

1. Аванесов В.С. Научные основы тестового контроля знаний [Текст] / В.С. Аванесов. – М.: Иссл. центр, 1994. – 135с.
2. Беспалько В.П. Элементы теории управления процессом обучения. Измерение качества и процессы обучения [Текст] / В.П. Беспалько. – М.: Знание, 1971. – 71 с.
3. Лузик Э.В. Разработка и внедрение критериально-ориентированных тестов достижений по учебным дисциплинам, формирующих общенаучную подготовку в вузе [Текст] / Э.В. Лузик. – К.: Наукова думка, 1996. – 240 с.

Organization of control of self-consciousness of modern education

The article focused on the issue of independent monitoring of labor training future teachers, and key aspects of the test programs for modular self independently.

Keywords: independent study, self-control module, the test program.